મે. એડીશનલ ચીફ મેટ્રોપોલીટન મેજીસ્ટ્રેટ સાહેબની કોર્ટ, અમદાવાદ સમક્ષ.

ફોજદારી કેસ નંબર :–૬૧૪૦૬/૨૦૨૨

આંક:–૦૧ અન્વયે હુકમ

ચેરમેનશ્રી, લીગલ સર્વિસ કમિટી, મેટ્રોપોલીટન મેજીસ્ટ્રેટ કોર્ટસ, અમદાવાદ ધ્વારા આજરોજ સ્પેશ્યલ મેજીસ્ટ્રીયલ સીંટીગનું આયોજન કરવામાં આવેલ છે જેમાં આ કેસ હાથ ઉપર લેવામાં આવેલ છે.

(૧) સાંભળ્યા, કેસ પેપર્સ ધ્યાને લીધા, તપાસ કરનાર અમલદાર ધ્વારા તપાસના અંતે આરોપી વિરૂધ્ધ મોટર વ્હીકલ એકટની કલમ– ૧૮૧, ૧૮૫, મુજબના ગુન્હાનું ચાર્જશીટ રજુ કરેલ છે.

(૨) સી.આર.પી.સી કલમ–૪ મુજબ ભારતના ફોજદારી અધિનિયમ અને બીજા કાયદા અન્વયેના ગુનાઓની ઈન્સાફી કાર્યવાહી બાબતે જણાવવામાં આવે છે અને કલમ–૪(૨) મુજબ બીજા કોઈ કાયદા અન્વયેના તમામ ગુનાઓની પોલીસ તપાસ, તપાસ, ઈન્સાફી કાર્યવાહી અને અન્ય કાર્યવાહી જો બીજા કાયદામાં જોગવાઈ કરવામાં આવેલ હોય તો તે મુજબ અન્યથા સી.આર.પી.સીની જોગવાઈઓ અનુસરવાની રહે છે.

– ગુનાઓની પોલીસ તપાસ, તપાસ, ઈન્સાફી કાર્યવાહી અને અન્ય કાર્યવાહી બાબતે મોટર વ્હીકલ અધિનિયમમાં કોઈ સ્પષ્ટ જોગવાઈ કરવામાં આવેલ નથી, આથી સી.આર.પી.સી કલમ–૪(૨) મુજબ સી.આર.પી.સી ની જોગવાઈઓ અનુસરવાની રહે છે.

– મોટર વ્હીકલ એકટની કલમ–૧૮૫ ના ગુનાના ભંગ બદલ પ્રથમ ગુના માટે છ માસ સુધીની સજા અથવા દસ હજાર રૂપિયાનો દંડ અથવા બંન્ને અને બીજા અને ત્યારપછીના ગુના બદલ બે વર્ષ સુધીની સજા અથવા પંદર હજાર રૂપિયાનો દંડ અથવા બંન્ને એવી સજાની જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે. જયારે મોટર વ્હીકલ એકટની કલમ–૧૮૧ અન્વયે ૩ મહીના સુધીની અથવા રૂા.૫૦૦૦/– સુધીનો દંડ અથવા બંન્નેની સજાની જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે.

– મોટર વ્હીકલ એકટની કલમ–૧૮૫, ૧૮૧ કોગ્નીઝેબલ છે કે નોન–કોગ્નીઝેબલ છે તે અંગે કોઈ સ્પષ્ટ જોગવાઈ આ અધિનિયમમાં કરવામાં આવેલ નથી. માટે આ ગુનો કોગ્નીઝેબલ છે કે નોન–કોગ્નીઝેબલ છે તે નકકી કરવા સી.આર.પી.સી શેડયુલ–૧ ના ભાગ–૨, ક્રમાંક નંબર–૩ માં કરવામાં આવેલ જોગવાઈ મુજબ જે ગુનામાં ત્રણ વર્ષથી ઓછી મુદૃતની કેદની અથવા માત્ર દંડની શિક્ષાને પાત્ર ગુનો હોય તો તે નોન–કોગ્નીઝેબલ ગુનો ગણાય છે અને તેથી મોટર વ્હીકલ એકટની કલમ–૧૮૫, ૧૮૧ મુજબનો

શિક્ષાને પાત્ર ગુનો પણ નોન–કોગ્નીઝેબલ ગુનો ગણાય.

– મોટર વ્હીકલ એકટની કલમ–૨૦૨ માં વોંરન્ટ વગર ધરપકડ કરવા બાબતે આપવામાં આવેલ સત્તા.

Section :- 202 Power to arrest without warrant.

(1) **A police officer in uniform** may arrest without warrant any person **who in his presence commits an offence** punishable under section 184 or section 185 or section 197.

Provided that any person so arrested in connection with an offence punishable under section 185 shall, within two hours of his arrest, be subjected to a medical examination referred to in sections 203 and 204 by a registered medical practitioner failing which he **shall be released from custody.**

[(2) **A police officer in uniform** may arrest without warrant any person, who has committed an offence under this Act, if such person refuses to give his name and address].

(3) A police officer arresting without warrant the driver of a motor vehicle shall if the circumstances so require take or cause to be taken any steps he may consider proper for the temporary disposal of the vehicle.

(૩) મોટર વ્હીકલ એકટની કલમ–૨૦૨ માં પોલીસ ઓફિસરને વોરંટ વગર ધરપકડ કરવાની સત્તા આપવામાં આવેલ છે પણ ધરપકડ કરવાની એક માત્ર આવી સત્તા હોવાના કારણ માત્રથી આ ગુનો કોગ્નીઝેબલ ગણાય? મેજીસ્ટ્રેટ પોલીસ ચાર્જશીટના આધારે કોગ્નીઝન્સ લઈ શકે? પોલીસે કરેલ ચાર્જશીટને ફરીયાદ તરીકે ગણી શકાય? આ મુદ્દાઓ બાબતે અને મોટર વ્હીકલ એકટની કલમ–૧૮૫, ૨૦૨ અને ૨૦૩ ના સીધા પરિપેક્ષમાં (૧) મેહબુબ કોયા મોઈદિન વિરૂઘ્ધ રાજય ૨૦૧૧ ક્રિ. લો.જ.૨૭૯૫, (૨) પોરીન્ચુ ટી.કે. વિરૂઘ્ધ સ્ટેટ ઓફ કેરેલા ક્રિમીનલ પરચુરણ અરજી નં.૧૦૮૨/૨૦૧૧ (૩) સંદિપ ઈન્દ્રાવદન સાગર વિરૂઘ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજય અને બીજા ૨૦૧૩ ક્રિ.લો.જ.૧૧૪૭, (૪) સીગ્મોન ઉર્ફે પ્રકાશ વિરૂઘ્ધ કેરેલા રાજય ૨૦૧૪ ક્રિ.લો.જ. ૪૬૫૭, (૫) રાની શશાંક દોષી વિરૂઘ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજય (ડીવીઝનબેન્ચ) (૨૦૧૪)૧ બીઓએમસીઆર (ક્રાઈમ)૩૩૯, (૬) પબ્લીક પોસ્યુકયુટર વિરૂઘ્ધ એ.વી.રમીહા ૧૯૫૮ ક્રિમીનલ પરચુરણ અરજી નં.૭૦૨/૨૦૧૧, (૭) પશ્ચિમ બંગાળ રાજય વિરૂઘ્ધ જોગીન્દર મલીક ૧૯૭૯ ક્રિ.લો.જ.૫૪૯, (૮) નારાયણસિંહ વિરૂઘ્ધ રાજય ૧૯૮૬ (૧)(ક્રાઈમસ) ૫૩૫ ના ચુકાદાઓમાં નામદાર વડી–અદાલતોએ ઉપસ્થિત થયેલા તમામ મુદ્દાઓની વિગતવાર ચર્ચા કરી સ્પષ્ટ રીતે એવા ન્યાયીક અવલોકનો અને નિર્ણયો કરેલ છે કે, મોટર

વ્હીકલ એકટની કલમ–૨૦૨ માં પોલીસને વોરન્ટ વગર ધરપકડ કરવાની જે સત્તા આપવામાં આવેલ છે તે બે શરતો ઉપર આધારીત છે (૧) પોલીસ ઓફીસર યુનિફોર્મમાં હોવો જોઈએ અને ધરપકડના બે કલાકમાં રજીસ્ટર મેડીકલ પ્રેકટીશનર પાસે તેને રજુ કરવો ફરજીયાત છે (૨) યુનિફોર્મમાં સજજ પોલીસ ઓફીસરની હાજરીમાં આ અધિનિયમ મુજબનો કોઈ ગુનો કરવામાં આવેલ હોય તો જ પોલીસ ઓફીસરને ધરપકડની સત્તા રહેલી છે. મોટર વ્હીકલ એકટની કલમ–૨૦૨ અને ૨૦૩ માં પોલીસને ધરપકડની કોઈ અનિયંત્રીત સત્તા આપવામાં આવેલ નથી. ધરપકડની આવી સત્તા સંજોગોને અનુરૂપ સ્પેશ્યલ કાર્યવાહી વાસ્તેજ આપવામાં આવેલ છે. ધરપકડની આવી નિયંત્રિત સત્તા હોવાના એક કારણ માત્રથીજ મોટર વ્હીકલ એકટની કલમ–૧૮૪, ૧૮૫ અને ૧૯૭ મુજબના ગુનાઓ કોગ્નીઝેબલ બની જતા નથી. મોટર વ્હીકલ એકટની કલમ–૧૮૫, ૧૮૧ મુજબના ગુના બાબતે કરવામાં આવેલી સજાની જોગવાઈ સાથે સી.આર.પી.સી શેડયુલ–૧ ના ભાગ–૨ ના ક્રમાંક નંબર–૩ માં કરવામાં આવેલ જોગવાઈ ધ્યાને લેતા આ સ્પષ્ટપણે નોન–કોગ્નીઝેબલ ગુનો ગણાય. નોન–કોગ્નીઝેબલ ગુના બાબતે સી.આર.પી.સી કલમ–૧૫૫(૨) માં કરવામાં આવેલ જોગવાઈ મુજબની પરવાનગી લીધા વગર જો તપાસ કરવામાં આવે તો તે ગેરકાયદેસર ગણાય છે. મેજીસ્ટ્રેટ પોલીસ ચાર્જશીટના આધારે કોગ્નીઝન્સ લઈ શકે નહી. પોલીસ ધ્વારા કરવામાં આવેલા આવા ચાર્જશીટને ફરીયાદ તરીકે પણ ટ્રીટ કરી શકાય નહી એવા સ્પષ્ટ રીતે ન્યાયીક અવલોકનો કરી નિર્ણયો કરેલ છે.

(૪) નામદાર સુપ્રિમકોર્ટે, તીલકનગર ઈન્ડ્રીસ્ટ્રીસ લીમીટેડ વિરૂધ્ધ આંધ્રપ્રદેશ રાજય ૨૦૧૧ (૧૫) એસ.સી.સી.૫૭૧, કેશવલાલ ઠાકુર વિરૂધ્ધ બિહાર રાજય ૧૯૯૬(૪) ક્રાઈમસ (સુપ્રિમકોર્ટ) ૧૨૧ તેમજ નામદાર હાઈકોર્ટોએ, મણીચંદ વિરૂધ્ધ રાજય ૧૯૯૯ ક્રિ.લો.જ. (દિલ્લી) ૧૫૧૨, એસ. મસ્થાન સાહેબ વિરૂધ્ધ પી.એસ.આર.અંજાને ચેલ્લુ ૨૦૦૩ ક્રિ.લો.જ. ૨૪૮, અરૂણકુમાર ભાર્ગવ વિરૂધ્ધ મધ્યપ્રદેશ રાજય ૨૦૦૨ ક્રિ.લો.જ.૨૧, અવિનાશ મધુકર મુખેડકર વિરૂધ્ધ રાજય ૧૯૮૩ ક્રિ.લો.જ.૧૮૩૩, પ્રભાકર પાન્ડુરંગ સાંજગીરી વિરૂધ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજય ૧૯૮૬(૧)ક્રાઈમસ (બોમ્બે) ૧૬૮, શિવાનંદ ગીરધર નાઈક વિરૂધ્ધ સબ ઈન્સ્પેકટર પોલીસ ૨૦૦૦ ક્રિ.લો.જ.૪૭૭૬ (બોમ્બે), મનમથાગીરી વિરૂધ્ધ ઓરિસ્સા રાજય ૨૦૦૨(૧) ક્રાઈમસ ૪૬૪ ના કેસોમાં નામદાર અદાલતોએ એવા સ્પષ્ટ ન્યાયીક અવલોકનો કરેલ છે કે, સી.આર.પી.સી કલમ–૧૫૫(૨)માં કરવામાં આવેલી જોગવાઈ એ ફરજીયાત સ્વરૂપની જોગવાઈ છે આથી આ જોગવાઈનું પાલન કર્યા વગર પોલીસ ગુનાની તપાસ કરી શકે નહી, આમ છતાં જો તપાસ કરવામાં આવે તો તે ગેરકાયદેસર ગણાય છે અને મેજીસ્ટ્રેટ આવા કેસમાં પોલીસ ચાર્જશીટના આધારે કોગ્નીઝન્સ લઈ શકે નહી. સી.આર.પી.સી કલમ–૪૬૧ મુજબની આ એવી

ગેરકાયદેસરતાઓ ગણાય છે કે જેનાથી સમગ્ર કાર્યવાહી દુષીત બને છે.

(૫) મોટર વ્હીકલ એકટની કલમ–૨૦૨ માં પોલીસને વોંરન્ટ વગર ધરપકડ કરવાની જે સત્તા આપવામાં આવેલ છે તે કોઈ અનિયંત્રિત સત્તા આપેલ નથી. આ ધરપકડની સત્તા સંજોગોને અનુરૂપ સ્પેશ્યલ કાર્યવાહી વાસ્તેજ આપવામાં આવેલ છે. ધરપકડની આવી નિયંત્રિત સત્તા હોવા માત્રથીજ મોટર વ્હીકલ એકટની કલમ–૧૮૪,૧૮૫ અને ૧૯૭ મુજબના ગુનાઓ કોગ્નીઝેબલ બની જતા નથી. મોટર વ્હીકલ એકટની કલમ–૧૮૫, ૧૮૧ મુજબના ગુના બાબતે કરવામાં આવેલી સજાની જોગવાઈ સાથે સી.આર.પી.સી શેડયુલ–૧ ના ભાગ–૨ ના ક્રમાંક નંબર–૩ માં કરવામાં આવેલ જોગવાઈ ધ્યાને લેતા આ ગુનો સ્પષ્ટપણે નોન–કોગ્નીઝેબલ ગુનો બને છે. નોન–કોગ્નીઝેબલ ગુના બાબતે સી.આર.પી.સી કલમ–૧૫૫(૨) માં કરવામાં આવેલ જોગવાઈ મુજબની યોગ્ય પરવાનગી લીધા વગર જો તપાસ કરવામાં આવે તો આવી તપાસ ગેરકાયદેસર ગણાય છે, મેજીસ્ટ્રેટ આવા ગુના સબબ પોલીસ ચાર્જશીટના આધારે કોગ્નીઝન્સ લઈ શકે નહી. નોન–કોગ્નીઝેબલ ગુનો હોવા છતા પોલીસ ધ્વારા શરૂઆતથી જ જાણે કોગ્નીઝેબલ ગુનાની જેમ જ સી.આર.પી.સી કલમ–૧૫૪ અન્વયે એફ.આઈ.આર. દાખલ કરી, કોગ્નીઝેબલ ગુનાની જ તપાસ કરી, તપાસના અંતે અદાલતમાં ચાર્જશીટ રજુ કરેલ છે. આથી આવા ચાર્જશીટને ફરીયાદ સી.આર.પી.સી કલમ–૨(ડી)તરીકે ટ્રીટ કરી શકાય નહી. મોટર વ્હીકલ એકટની કલમ–૧૮૫, ૨૦૨ અને કલમ–૨૦૨ માં કરવામાં આવેલ કાયદાકીય જોગવાઈઓ, ઉપરોકત પેરા નંબર–૩ અને ૪ ના કેસ લોમાં નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટ તેમજ નામદાર હાઈકોર્ટોએ કરેલ ન્યાયીક અવલોકનોના આધારે કાયદાકીય રીતે સ્થાપિત પરિસ્થિતિ ધ્યાને લેતા મોટર વ્હીકલ એકટની કલમ–૧૮૫ મુજબનો ગુનો નોન–કોગ્નીઝેબલ ગુનો બને છે. સી.આર.પી.સી. કલમ–૧૫૫(૨) ની જોગવાઈ એ ફરજીયાત સ્વરૂપની જોગવાઈ હોવાથી તેનું પાલન કર્યા વગર પોલીસ ગુનાની તપાસ કરી શકે નહી. આમ છતાં જો તપાસ કરવામાં આવે તો તે ગેરકાયદેસર છે, મેજીસ્ટ્રેટ આવા કેસમાં પોલીસ ચાર્જશીટના આધારે ગુનાનું કોગ્નીઝન્સ લઈ શકે નહી. આમ છતાં જો ગુનાનું કોગ્નીઝન્સ લેવામાં આવે તો તે સી.આર.પી.સી કલમ–૪૬૧ મુજબની એવી ગેરકાયદેસરતાઓ ગણાય છે જેનાથી સમગ્ર કાર્યવાહી દુષીત બને છે અને આવા ગુનાનું કોગ્નીઝન્સ લઈ પ્રોસેસ ઈસ્યુ કરવામાં આવે તો તે એબ્યુસ ઓફ પ્રોસેસ ગણાય, હકુમત વિહીન કાર્યવાહી બને અને આવી કાર્યવાહી શરૂઆતથી જ નિરર્થક (***void ab initio***) ગણાય છે. આવી નિરર્થક કાર્યવાહી પાછળ અદાલતનો સમય વ્યતીત કરવો ન્યાયીક રીતે પણ યથા યોગ્ય ગણી શકાય નહી. આમ આ તમામ કાયદાકીય જોગવાઈઓ ધ્યાને લઈ આ કેસની કાર્યવાહી સી.આર.પી.સી કલમ–૨૫૮ મુજબ બંધ કરી ન્યાયના હિતમાં નીચે મુજબનો હુકમ આજરોજ યોજવામાં

આવેલ સ્પેશીયલ મેજીસ્ટ્રીયલ સીટીંગમાં જાહેર કરવામાં આવે છે.

– :: હુ ક મ :: –

(૧) આરોપી વિરુધ્ધના મોટર વ્હીકલ એકટની કલમ–૧૮૧,૧૮૫ મુજબના ગુન્હાની કાર્યવાહી સી.આર.પી.સી કલમ–૨૫૮ અન્વયે બંધ કરી આરોપીને છોડી મુકવાનો આદેશ કરવામાં આવે છે.

(૨) મુદ્દામાલ બાબતે વચગાળાના તબકકે જો કોઈ હુકમ કરવામાં આવેલ હોય તો આ હુકમથી કાયમ કરવામાં આવે છે અને જો વચગાળાના તબકકે મુદ્દામાલ બાબતે કોઈ હુકમ કરવામાં આવેલ ન હોય તો તે બાબતે ઈન્કવાયરી કરી માલિકીની ખરાઈ કરી મુદ્દામાલ પરત સોંપવાનો હુકમ કરવામાં આવે છે. નોન–વેલ્યુએબલ મુદ્દામાલનો અપીલ સમય વીત્યા બાદ નાશ કરવાનો હુકમ કરવામાં આવે છે.

(૩) સમયમર્યાદાની જોગવાઈને આધિન રહી અધિકૃત ઓથોરીટી સી.આર.પી.સી કલમ–૩૦૦(૫) મુજબ આરોપી સામે ફરી કેસ દાખલ કરી શકશે.

હુકમ આજરોજ યોજવામાં આવેલ સ્પેશીયલ મેજીસ્ટ્રીયલ સીટીંગમાં જાહેર કરવામાં આવેલ છે.

તા.૦૯/૦૯/૨૦૨૩
અમદાવાદ.

(સનત જયંતિલાલ પંચાલ)
એડી.ચીફ મેટ્રોપોલીટન મેજીસ્ટ્રેટ,
અમદાવાદ.(જી.જે.૦૦૮૬૪)